

66. ročník Fyzikálnej olympiády
v školskom roku 2024/2025
okresné kolo kategória G
text úloh

Úlohy sú určené ako inšpirácia pre usporiadanie súťaže zábavnou formou. Úlohy možno prispôsobiť alebo využiť aj úlohy minulých ročníkov.

1. Cesta teplovzdušným balónom

Pohyb teplovzdušným balónom, ktorý nemá vlastný pohon, je určený vetrom – smerom a rýchlosťou vzduchu vo výške, v ktorej sa balón vznáša. V rôznych výškach vane vietor v rôznych smeroch, čo sa dá využiť k tomu, aby sa cestujúci presúvali nie bez cieľne, ale vyslovene cielene.

V priloženej tabuľke je uvedené v akej výške, ktorým smerom a akou rýchlosťou vane vietor. Zmenou výšky možno ovládať ktorým smerom sa balón bude pohybovať.

Predpokladaj, že:

- v danej vrstve je rýchlosť vetra voči zemi rovnaká,
- pokiaľ vstúpiš do nejakej vrstvy, zotrváš v nej minimálne $t_0 = 100$ s.

Na obrázku G–1 je znázornená mapa, kde dĺžka hrany malého štvorčeka zodpovedá na zemi vzdialenosti $s = 100$ m. Na mape sú dve stanovišťa na povrchu zeme - stanovište A a stanovište B.

- a) Urči čo najpresnejšie dĺžku strany štvorčeka na mape a mierku mapy, prípadne koľkokrát je mapa zmenšená oproti skutočnosti.
- b) Navrhni postup, ako sa dostaneš teplovzdušným balónom zo stanovišťa A do stanovišťa B. Uveď postupne vrstvy, ktoré využiješ, a čas, koľko zotrváš v danej vrstve.
- c) Navrhni rovnako postup, ako sa dostaneš naspäť, t.j. zo stanovišťa B do stanovišťa A.
- d) Prekresli mapku do svojho riešenia a zakresli na nej trajektórie podľa časti b) aj c). Koľko trvá cesta v tvojom riešení z bodu A do bodu B, a koľko potrvá cesta naspäť?

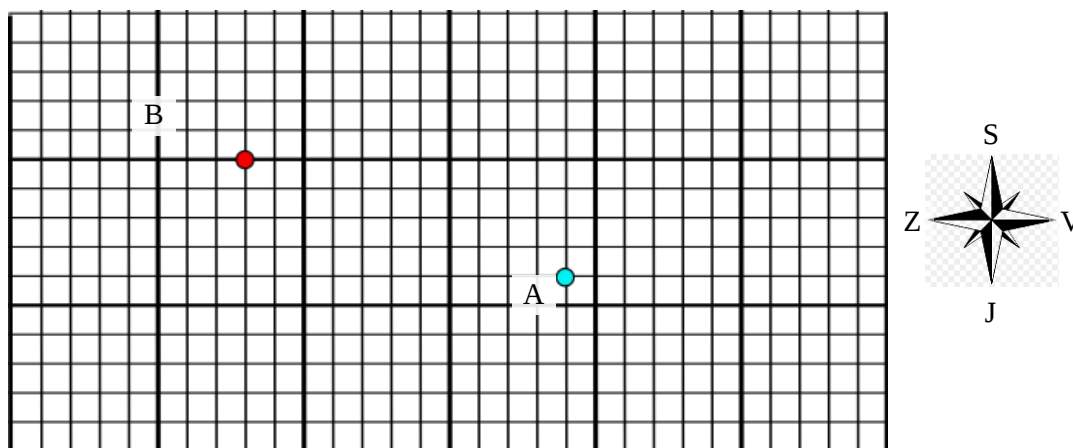
Poznámka 1.: Zapisuj riešenie v poradi, ako musíš prechádzať vrstvami nasledovne:

napr. O: $s_0 = 0$ m, $t_0 = 100$ s; S: $s_s = 200$ m, $t_s = 200$ s; Z: $s_z = 300$ m, $t_z = 150$ s; a tak ďalej až O: $s_0 = 0$ m, $t_s = 100$ s.

Poznámka 2.: Môžeš vstupovať vždy len do susednej vrstvy, vrstvy nemôžeš preskakovať a nakoniec musíš končiť na Zemi, teda posledný prechod je cez vrstvu O.

Tab. 1: Smer a rýchlosť vetra v jednotlivých vrstvách vzduchu.
Minimálna doba, ktorú zotrvá balón vo vrstve je 100 s.

Označenie vrstvy	Výška m	Smer vetra	Rýchlosť vetra m/s
O	0 až 100	-	0,0
S	100 až 200	na sever	1,0
Z	200 až 300	na západ	2,0
J	300 až 400	na juh	3,0
V	400 až 500	na východ	3,5

Obr. G-1

2. Lod' v doku

V suchom doku sa opravujú lode. Suchý dok sa dá zaplaviť vodou, aby mohla loď vplávať, a dá sa z nej voda aj vyčerpať, takže loď je potom na suchu a dá sa opravovať.

V suchom doku, ktorého steny vytvárajú zhora otvorený hranol s rozmermi: dĺžka $a = 40,0$ m, šírka $b = 20,0$ m a s výškou stien $c = 8,0$ m je loď s hmotnosťou $m = 1000$ ton. Loď si predstavíme ako hranol s rozmermi: dĺžka $a_L = 20,0$ m, šírka $b_L = 10,0$ m a výška $c_L = 15,0$ m. Na bok lode je privarený železný rebrík, ktorého prvá priečka je $\Delta h = 30,0$ cm nad vonkajším dnom lode. Ďalšie priečky rebríka nasledujú vždy po $\Delta h = 30,0$ cm. Dno lode leží na dne suchého doku.

Po dokončení opráv začnú napúšťať vodu do suchého doku.

- Koľko (n_1) priečok rebríka bude ponorených do vody, keď loď začne plávať?
- Aká vysoká (h) bude hladina vody v doku v okamihu, keď loď začne plávať, tzn. dno lode sa oddelí od dna doku, a koľko vody bude v doku v tomto okamihu?
- Do suchého doku napustia toľko vody, aby bol až po okraj naplnený. Koľko (n_2) priečok rebríka lode je ponorených do vody teraz?

Hustota vody $\rho = 1000 \frac{\text{kg}}{\text{m}^3}$, $g = 10 \frac{\text{N}}{\text{kg}}$.

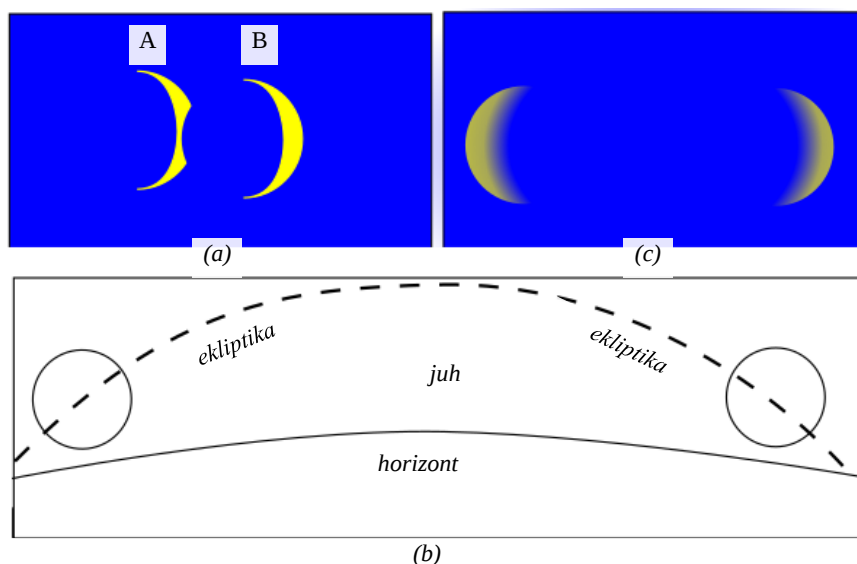
3. Dva mesiace

Predstavme si, že by Zem obiehal dva mesiace (väčšina planét v Slnčnej sústave má viac mesiacov; Mars má napríklad dva, Fobos a Deimos). Náš Mesiac obieha okolo Zeme približne v konštantnej vzdialenosti $r_M = 384\,000$ km a má priemer $d = 3474$ km. Druhý (hypotetický) mesiac nazveme Nun.

- Aký by mal byť približne priemer Nun, pokiaľ by obiehal Zem v polovičnej vzdialenosti ako Mesiac, ale na oblohe by nám pripadal rovnako veľký ako Mesiac? Zdôvodni tým, že načrtneš situáciu do tvojho riešenia v prispôsobenej mierke, a zmeriaš pravítkom, teda odhadneš priemer Nun-u.
- Na obr. G-2(a) sme znázornili jeden úkaz dvoch mesiacov. Ktorý z označených objektov je Nun a prečo?

Predstav si, že na východe vychádza Nun a ďaleko, na opačnej strane horizontu, na západe zapadá Mesiac. Mesiac je vo fáze narastajúceho polmesiaca. (Spoliehaj sa na svoju predstavivosť, prípadne si zjednodušme situáciu. Uvažujme tak, že oba mesiace aj Slnko sú v jednej rovine, v tzv. *ekliptike*. V takom prípade zdanlivý pohyb Slnka aj mesiacov po oblohe sa deje po trajektórii, ktorú tiež nazývame *ekliptikou* -pozri obr. G–2.)

- Prekresli náčrtok z obrázku G–2b, ktorý je pohľad smerom na juh. Označ na ňom, ktorý je Mesiac a ktorý je Nun, a zaznač na ich obrazoch aj fázu oboch mesiacov (osvetlené strany).
- Na obrázku G–2c sme znázornili úkaz, kde blízko vedľa seba vidíme Mesiac a Nun. Čo by to bol za úkaz, keby existoval? Mohol by existovať?

Obr. G–2

4. Kovové kocky

Tri kocky s rovnakou hmotnosťou $m = 100,0 \text{ g}$ boli zhotovené z rôznych kovov. Ich teploty sú $t_1 = 0,0 \text{ }^\circ\text{C}$, $t_2 = 20,0 \text{ }^\circ\text{C}$ a $t_3 = 100,0 \text{ }^\circ\text{C}$. Ich merné hmotnostné tepelné kapacity sú v uvedenom poradí $c_1 = 100 \text{ J/(kg} \cdot \text{ }^\circ\text{C)}$, $c_2 = 100 \text{ J/(kg} \cdot \text{ }^\circ\text{C)}$ a $c_3 = 400 \text{ J/(kg} \cdot \text{ }^\circ\text{C)}$.

- S ktorou kockou musíme spojiť tretiu kocku, aby sa ochladila čo najviac? Aká bude jej výsledná teplota t_a ?
- Aká bude výsledná teplota t_b všetkých troch kociek, ak ich spojíme dohromady?
- Ako závisí výsledná teplota t_b v časti b) od toho, že v akom poradí spojíme kocky?

Predpokladaj, že výmena tepla sa deje len medzi kockami, s okolím nie.

Fyzikálna olympiáda – 66. ročník – úlohy okresného kola kat. G

Návrh a úprava úloh:	Aba Teleki (1, 2), Boris Lacsný (3, 4)
Recenzia úloh:	Ivo Čáp
Redakcia:	Ivo Čáp
Úlohy preložil:	Aba Teleki
Vydalo:	Slovenská komisia fyzikálnej olympiády Národný inštitút vzdelávania a mládeže Bratislava 2025